

Oblici suradnje muzeja i osnovnih škola

Lazar Stojanović
Muzej Slavonije Osijek,
Osijek

Primljeno: 4. 12. 1987.

Muzejske ustanove služe zadovoljenju kulturnih potreba određene sredine, jer muzejska djelatnost, kao cjelovit radni proces, obuhvaća sistematsko sakupljanje, čuvanje, stručnu i znanstvenu obradu, stručnu zaštitu i idejnoobrazovno prezentiranje pokretnih kulturnih dobara. Muzeji i galerije, osim primarnog zadatka skupljanja i čuvanja spomenika, postaju jaka središta kulturno-povijesnih kretanja u pogledu popularizacije i proširivanja znanja iz raznih oblasti. Iz kompleksa prošle ili suvremene stvarnosti odabiru se pojedini predmeti koji svojim sadržajem i oblikom imaju povijesne, etnografske, umjetničke i druge vrijednosti i karakteristike. Doneseni u muzej, predmeti postaju muzealni objekti i bitno mijenjaju svoju funkciju. Predmet prestaje biti stvarnost ili dio stvarnosti i postaje dokaz. U muzeju, nakon stručne i znanstvene obrade, predmet poprima obilježja dokumenta, pa muzeji prerastaju u velike laboratorije sa zadatkom vezanog prijenosa informacija na različite strukture u sredini u kojoj djeluju. Polazeći od činjenice da muzejski predmet ima i obilježja dokumenta, muzejska djelatnost još više zadobiva pedagoški karakter, jer svojim fondusom muzeji odražavaju i dokumentiraju ekonomsko, povijesno i kulturno stanje određenog područja.

U ne tako davnoj prošlosti muzeji su bili zatvorene institucije, namijenjene uskom krugu znanstvenih radnika. Međutim, u novije vrijeme muzej je prerašao u kulturnu ustanovu čiji su prostori i sadržaji dostupni posjetiteljima svih uzrasta i naobrazbe. Nekad je muzej postojao radi predmeta, a danas je muzejska djelatnost usmjerena na dva tipa korisnika – čovjeka i društvo. Ovakva orijentacija, koja polazi od potreba čovjeka i društva, mijenja dosadašnju tradicionalnu koncepciju muzeja kao pasivne i statične ustanove i upućuje muzej na otvaranje za korisnike tražeći od njih aktivno sudjelovanje i u kreiranju i u realizaciji muzejskih programa. Ako se na muzejsku djelatnost gleda kao na odnos davaoca i korisnika kulturnih sadržaja, onda ta veza s publikom nameće niz pitanja:

– kako učiniti muzej otvorenijim prema publici?

- kako razvijati djelovanje izvan njegova sjedišta?
- koje postupke koristiti u pridobivanju, zadržavanju i obrazovanju publike?
- kako djelovati da bi koncepcija rada odgovarala potrebama sredine, vremena i društvenim procesima?

Muzej je povećao broj i raznolikost aktivnosti, učinio je pristupačnim sve zbirke i na taj način uklonio mnoge predrasude koje su bile vezane za rad muzeja u prošlosti. Postao je živa ustanova kulture koja prati i sudjeluje u svim društvenim kretanjima. Muzej nije definirana veličina, već proces, što znači da je u neprekidnom kretanju i razvoju, pa reforme u društvu i školi imaju odraza i na djelatnost muzeja u suvremenim socijalnim uvjetima. Osim toga, u transformaciji škole, muzej je zadobio aktivnu ulogu – neposredno se uključuje u nastavni proces (predmet muzeologija) i raznim oblicima muzejskog rada pridonosi prenošenju značenja (estetskih, funkcionalnih, kulturnih). Svojim pedagoškim radom muzej omogućuje veću humanizaciju učenika (formiranje svijesti o skupnoj vezi s prošlošću i ostalim članovima društva) i valorizaciju vrijednosti, ne samo estetskih nego moralnih i političkih. Taj zadatak naglašen je već u stručnoj literaturi 50-tih godina, kada se ističe da muzeji trebaju postati tumači naše kulturne i društvene povijesti, škole za masovno odgajanje, jer raspolažu specijalnim sredstvima i mogućnostima za široku kulturnu propagandu, za omasovljavanje i popularizaciju nacionalne kulture.

Suvremena muzeologija i pedagoška teorija polaze od pretpostavke da je muzejska građa veoma pogodno sredstvo u nastavi. S gledišta edukacije ovo mišljenje je opravdano ali pod uvjetom da je zornost, koja se postiže vizualnim spoznajama, bitna za uspješnost u didaktičkom pogledu. Obrazovni potencijal suvremenih muzejskih ustanova veoma je velik, ali prilikom realizacije tog potencijala pojavljuju se dva elementarna problema:

- a) kako eksplicitno i precizno formulirati i artikulirati odgojno-obrazovne ciljeve koji su u skladu s prirodom muzejske djelatnosti.
- b) kako u praksi između alternativnih oblika rada odabrati one koji najviše pridonose uspješnom ostvarenju postavljenog cilja.

Da bi odgovorili na ova pitanja, savjetnici prosvjetno-pedagoške službe u Osijeku i pedagog Muzeja Slavonije Osijek sastavili su upitnik na koji je od-

govorilo 80 osnovnih škola s područja Zajednice općina Osijek. Upitnikom se željela snimiti postignuta razina suradnje muzeja i škola, kao i mogućnosti muzeja u ostvarivanju sadržaja i zadataka iz nastavnog plana i programa povijesti. Težište je u upitniku stavljeno na različite aspekte unapređivanja i obogaćivanja suradnje, novim, aktualnim sadržajima i suvremenim oblicima koji će osigurati uspješnije upoznavanje i prezentiranje sadržaja regionalne povijesti.

Tijekom školske godine muzeje na području Zajednice općina Osijek posjetile su 63 škole. Među školama koje nisu posjetile muzej (17 škola) uglavnom su područne škole ili škole koje su relativno udaljene od mjesta gdje postoji muzej. Mnoge škole obišle su muzeje i memorijalne centre izvan područja Zajednice općina Osijek.

Broj učenika koji su posjetili muzej mijenja se s razredima, ovisno o nastavnom planu i programu: učenika

I.	razred	–	184 učenika
II.	„	–	523 učenika
III.	„	–	3245 učenika
IV.	„	–	1180 učenika
V.	„	–	5632 učenika
VI.	„	–	3720 učenika
VII.	„	–	3246 učenika
VIII.	„	–	6152 učenika

ukupno: – 23882 učenika

Na dosadašnju suradnju muzeja i škola nije bilo većih primjedbi. Primjedbe se odnose na nedostatak financijskih sredstava i teškoće oko organizacije posjeta (»za posjete nema sredstava« ili »udaljenost muzeja«). Jedan dio zamjerki odnosi se na slabo obavještanje muzeja o svojim djelatnostima, kao i na činjenicu da je školama potrebno ponuditi više stručnog, propagandnog materijala i konkretne sadržaje. Zbog toga je muzej pojačao aktivnost animacije i obavještava škole o svim akcijama, sadržaju i ciljevima izložbi, poziva nastavnike na svečana otvorenja izložbi. Osim toga, u propagiranju muzejske djelatnosti veliki je udio sredstava javnog informiranja i svaka muzejska manifestacija dobila je u njima odgovarajuće mjesto.

Za iduću suradnju Muzej Slavonije predložio je slijedeće sadržaje:

– organizirane posjete muzeju	DA	NE
– tematska predavanja s demonstracijom slikovnog materijala u školi	63 šk.	17 šk.
	46	34

- tematska predavanja s demonstracijom slikovnog materijala u muzeju	30	50
- pokretne tematske izložbe u školama	65	15
- stručni rad i pomoć u obradi i prezentiranju školskih zbirki	38	42

Da bi se što bolje koristila muzejska građa u nastavnom procesu i muzej uključio u odgojno-obrazovni rad s obzirom na potrebe škole, ponudene su 34 teme za predavanja i organizaciju, odnosno postavljanje tematskih izložbi. Teme obuhvaćaju cijelu povijest civilizacije (od prethistorije do danas), a sadržajno se odnose na raznorodne oblasti (arheologija, povijest, etnografija, umjetnički obrt). U prosjeku su škole odabrale po 10 tema, a najviše tema se vezuje za rimsko razdoblje, radnički pokret i narodnooslobodilačku borbu u Slavoniji.

Upitnik je, međutim, pokazao da škole nisu dovoljno upoznate s raznovrsnim radom u muzejskim ustanovama. Većina anketiranih škola svoju suradnju svodi na (ne) organizirane posjete muzeju, dok su mnogi muzejski sadržaji i ogromne mogućnosti muzeja u suvremenoj edukaciji i odgojnoj praksi ostali zanemareni ili nedovoljno iskorišteni. Tako, primjerice, dolazak u muzej često nije imao radni karakter i nije se vodilo računa o tome:

- da li je posjet vezan za određeni odsjek građe propisane nastavnim planom i programom.
- da li je posjet u okviru izvanškolskog rada koji je naznačen u godišnjem planu rada, ali je temom, odnosno terminom potpuno slobodan i nevezan.

U muzej se dolazilo najčešće neplanski. To su bile ekskurzije na kraju školske godine ili u završnim razredima, koje su imale druge ciljeve a samo jednim dijelom su vezane za obilazak muzeja. Zbog toga su mnoge školske grupe pokazale potpunu nepripremljenost za posjet muzeju. Međutim, upravo je priprema učenika bitan preduvjet za optimalno korištenje muzejske građe i svih mogućnosti koje pruža muzej u realizaciji didaktičkih i pedagoških principa. Polazeći od rezultata ankete i zadatka koji se nameću u novim uvjetima financiranja škola i ustanova kulture, Muzej Slavonije se nastojao neposredno uključiti u odgojno-obrazovni proces i rad naših škola. Tako je u proteklom periodu realiziran niz sadržaja: a) predavanja za nastavnike - predavanja za nastavnike povijesti i razredne nastave održana su na početku školske godine. Nosioci suradnje muzeja i škola su nastavnici u odgojno-obrazovnim institucijama i pedagoška služba u muzeju. Zbog toga je cilj ovih predavanja bilo međusobno upoznavanje, jer muzejski radnici treba da bu-

du u toku s nastavnim procesom, a nastavnici da upoznaju sve oblike muzejske djelatnosti da bi se muzejski sadržaji ugradili u praktičnu i teoretsku izobrazbu učenika ili se nastavni programi realizirali u muzeju.

b) predavanja za učenike s projekcijama u školama - predavanja su pripremili i održali kustosi uz suradnju pedagoga. Predavanja su trebala da pripreme učenike za posjet muzeju i sadržavala su tumačenje da obilazak muzeja nije »posjet zbog posjeta«. Za doživljaj muzeja u cjelini i pojedinih muzejskih eksponata, osim motivacije učenika, nužno je i određeno predznanje, pa su predavanja često ilustrirana manjim informativno-propagandnim izložbama koje su objašnjavale osnovnu djelatnost muzeja, unutarnju organizaciju rada, ukazivale na bogatstvo fundusa pojedinih zbirki.

c) predavanja za učenike s projekcijama u muzeju - to su popularna predavanja s raznolikim sadržajem. Osim frontalnog posjećivanja muzeja, nastojalo se uključiti što veći broj pojedinaca i manjih grupa u istraživački rad. Stalni postav muzeja, tematske izložbe, bogate zbirke, stručna biblioteka pružaju jedinstvene mogućnosti u tom pravcu, jer pospješuju kreativnost učenika koji nije samo pasivni primalac kulturnih sadržaja. U tom pogledu su i ova predavanja težila da razviju sposobnost učenika da prihvati određeni predmet i muzejski sadržaj, da uoči i prepozna vrijednost muzealnog objekta, da razvije sposobnost aktualizacije potencijalnih sadržaja predmeta i da stvori adekvatan stav u kojem se iskazuje njegov odgovor na ponuđene eksponate i sadržaje.

d) pokretne izložbe - specijalne su didaktičke zbirke tako sistematizirane da su u skladu s nastavnim programom. One su prilagođene školskom prostoru, vizualno su atraktivne, a siže je koncizan i jasan tako da omogućuje brz uvid u problematiku. Često su sami učenici sudjelovali u njihovu postavljanju i priređivanju. Organizirane su izložbe: **Novac kroz stoljeća, Novac Demokratske Federativne Republike Jugoslavije i Federativne Narodne Republike Jugoslavije, Promet u Slavoniji kroz stoljeća, Turski Osi-**

jek, Rimski Mursa, Partizanska štampa - oružane revolucije, Žene Hrvatske u revoluciji, Kulturno--prosvjetni rad u toku NOB, 12. slavonska proleterska udarna brigada, Tito među nama.

e) izložba - na poticaj kustosa Muzeja Slavonije i likovnih pedagoga škola, učenici pripremaju, u okviru svojih slobodnih aktivnosti, radove inspirirane izlošcima iz muzejskih zbirki. Radove učenici stvaraju u prostorijama Muzeja ili Muzej posuđuje atraktivne predmete školama. Svake druge godine najbolji se radovi izlažu na izložbi, u prostorijama Muzeja, pod naslovom **Cvijet za mamu**.

f) stručni rad u obradi i prezentiranju školskih zbirki - velik broj škola posjeduje zbirke raznovrsnog sadržaja koje su smještene u neadekvatnim prostorima i tako izložene brzom uništavanju. Zbirke su nastale sporadično, bez plana sakupljanja, pa je Muzej započeo akciju, u osnovnim školama, da se zbirke evidentiraju, pravilno izlože, zaštite i sačuvaju.

Sve ove aktivnosti pokazuju da Muzej Slavonije Osijek prati aktualna zbivanja na području transformacija škola i kao radna organizacija koja ima poseban društveni značaj, osim svojih redovnih programskih zadataka, aktivno se uključuje u provođenje neposredne suradnje sa školama.

ABSTRACT

Cooperation between the museum and primary schools

Lazar Stojanović

Taking as a general statement that museum objects are appropriate educational material, the educational authorities and the Museum of Slavonija inquired by means of a questionnaire how to improve and elaborate cooperation. The results have been incorporated into the new programs proposed to all schools of the Osijek region, taking into account the demand by schools for more specialized papers and publicity sheets, and for more precise themes. The museum proposed several types of activities for a more successful future cooperation: organized group visits, thematic lectures with the presentation of museum objects both in the museum and in the school, mobile thematic exhibitions, study programs and aid in research and presentation of school collections. The intention is to reduce the number of disorganized group visits to museums, to organize seminars for teachers on how to use the museum collections and exhibitions. In cooperation with the pupils are displayed special, mobile didactic exhibitions, created in accord with school programs.